

האם מותר להקפיא מיץ ענבים בשמיטה?

משנה מעשר שני (ב', א):

מעשר שני ניתן לאכילה ולשתיה לסיכה לאכול דבר שדרכו לאכול לסוך דבר שדרכו לסוך.

רמב"ם הלכות שמיטה ויובל פרק ה הלכה ב
לאכילה ולשתיה כיצד, לאכול דבר שדרכו לאכול, ולשתות דבר שדרכו לשתות,
כדין תרומה ומעשר שני.

ערוך השלחן (שביעית כ"ד, ח)

הואסור לשנות הפירות מכפי שהן בברייתן ולכן
דבר שדרכו לאכול חי לא יאכלנו מבושל
ודבר שדרכו להאכל מבושל אין אוכלין אותו
חי לפיכך אין שולקין אוכלי בהמה דהבהמת
ביכולתה לאכול כשהוא חי אמנם אם אינה יכולה
וודאי דמותר וכ"ש שאין מרסקין שום אוכל
שיאבד צורתו וכן יראה לי שאין לצבוע שום
אוכל או שום משקה שישתנה תוארו דזהו שינוי
מברייתו וכן יראה לי שאסור להקריש משקה
דמשקה שקרש דינן כאוכלין כדתנן רפ"ג דטהרות
וכ"ש שאסור להמחות אוכלין עד שנעשה כמשקה
דאף לרסקו אסור כמ"ש וכ"ש להמחות לגמרי:

ערוך השלחן העמוד א - נוריעים / אפשטיין, יחיאל מיכל בן אהרן יצחק הלוי / עמוד 77
הדפוס מאגר החכמה

יומא עו.

דאמר ריש לקיש: מנין לשתיה שהיא בכלל אכילה - שנאמר ואכלת לפני ה' אלהיך
מעשר דגנך תירשך ויצהרך.

תוס' (עו: ד"ה גמר שכר שכר מנזיר):

ואם תאמר כי גמרינן שכר שכר מנזיר דשכר חמרא הוא מנלן דשתיה בכלל אכילה
היא דילמא בין קרוש הבא משניר להכי כתב ואכלת וכי האי גוונא פריך בפרק
קמא דסוכה (דף יב.) בגמ' דזה הכלל וכו' ויש לומר דילמא לא חזי לאכילה אלא
שורין אותו במים ושותין.

הלכות שמיטה ויובל פרק ה

* ולצביעה. מפי השמועה למדו תהיה (ד) אף להדלקת נר ולצבוע בה צבע: ב לאכילה ולשתייה כיצד. (ה) לאכול דבר (ו) שדרכו לאכול. (ז) * ולשתות דבר שדרכו לשתות. (ח) כדין תרומה

באור ההלכה

(אלא דדנו אם ככל טועה בדבר מזהו בעי ומט נהול או לא) ופטור אם אכל באיסור ואילו כגולל פירות שביעית לא מצינו דמקרי טופה בדבר מזהו ואף שראיות אלו אינן מכריחות מ"מ מפשטות הדברים נראה שאין באכילת פירות שביעית שום מזהו והחילוק נראה דנמכ"ש כחיב ואכלת לפני ה' אלקיך מעשר דגן וגו' ובתרומה כחיב עבודת מנחה אמן את כהונתם וקאי על אכילת תרומה כמתאר בפסחים ע"ג א' הרי התורה קראה עבודה אכל צפירות שביעית לא כחיב אלא והיחה שם הארץ לנס לאכלה היינו שהתורה נוסחה להפקיר כדי שיהא לכולם לאכול וכמ"ש"כ ואכלו אצותי עמך ויחרס האכל חית השדה אכל לא כחיב ואכלת אלא מדכחיב לאכלה דרשי' שלא יפקיד ולא יעשה פסורה אולם כשהגיב זמן הדיבור אפשר שיש מזהו לאוכלה והוא בכלל מלות דיבור דרשי' כלה לנחמתן מן הבית אכל יתכן שאם ישאירנה עד אחר הזמן וישרפנה מקיים ג"כ מלות דיבור וז"ע ועי' ר"ח בפ"ק דפסחים שהאכול חמץ נעבר פסח מקיים מלות דיבור חמץ, וכ"ל פ"א מתרומות ה"ח נב"ל שכתבנו דטעם רביע שבי' דדוקא מי שאין לו תולין להדליק ג"ח מדליק שמן שרפה אכל אם יש לו אחר אסור הוא משום דאין עושין מלות חבילות (ומה שהק' בס' עין הרועים בשם ס' הו"ס' דרנן למה באין לו מותר ולא חיישין לחבילות לא הבנתי דהא בפסחים ק"ב ב' מטא"ר דבאין לו לא חיישין לחבילות) ולפי"ז יל"ע למה שבחיים ע"ה ב' אחר' דאין לוקחין גמלי שביעית תרומה משום שמיא' לבית הפסול ור"ש מחיר עי"ש וגמה אין אסיר משום שאין עושין מלות חבילות וס"מ שאין מזהו לאכול פירות שביעית אכל נאמת ז"א דא"כ מיקשי נמי מ"ש שם ע"ו א' אין לוקחין תרומה בכסף מפ"ש מפני שממעט באכילתה ור"ש מחיר ולמה אין אסור משום מלות חבילות והרי יש שם מזהו כנ"ל ואולי כיון שאינה מזהו מיוחדת כמ"ש בחו"א כנ"ל ל"ס חיה מלות חבילות וז"ע: * ולצביעה. ראיתי במלכת שלמה פ"ח דשביעית מ"ב בשם הרמ"פ שהק' למה לא קמי נמשנה שם שהשביעית יתנה לצביעה ותי' דלא חשיב בהם אלא דבר שיש בו חילוק דמנן שם לאכול דבר שדרכו לאכול ולסוף דבר שדרכו לסוף אכל לעיני' צביעה בכל ענין שהוא לאדם מותר ולא הנבתי דגם גבי צביעה כחז' רבנו נפתר ה"ט דדוקא דברים שדרכו לנטע בהם מותר ונראה דהר"פ שכתב שם דמחני' מיירי בימים יעניבם שיש בהם אכילה וסחי' וסיכה כוונתו לתוך קושיא זו וכוונתו דמחני' דמיירי בנחם אולבין הרגילים כגון זמיר וענבים ובהם שייך אכילה והדלקה כגון בימים וסחי' כגון ענבים אכל צביעה דלא שייכא בנחם מיניס המליים רק דברים מיוחדים לא חשיב שם ובה מיושב ג"כ הא דחנן קל מהו שביעית שניתנה להדלקת הנר ולא קמי שניתנה לצביעה אע"ג דבתרומה ומע"ש מתקמח אסור צביעה והיינו משום דמחני' כולן לא מיירי אלא ממני פירות המליים

ק"א ב' כח דאסור לנטע דמין האונטין בשביעית והוא תמורה דהחנן הנצב לונב לעמלו ואולי דעמו דקיי"ל כר' מנא בירו' ריש פ"ו דשביעית שלא התירו לנטע אלא במאכל צמחה לאדם ולא במאכל אדם וס"ל דספיהו פטיס וקולה מאכל אדם הוא אכל קשה דבשבת ס"ח א' מנואר דספיהו פטיס וקולה אינם מאכל אדם וגם ממשה דשביעית עלמה מוכח כן דהא חשיב מאכל אדם ומאכל צמחה וממין האונטים מכלל דאלו אינם מאכל אדם ובהמה וי"ל דכוונת רש"י דאסור לנטע תהן בשכר יכדמקיים רש"י דהיינו סחורה וכדתנן בשביעית אכל לא ינבע בשכר וכן מלאחי ברכ"ש שם אכל הלשון דחוק וז"ע: * ולשתות דבר שדרכו לשתות. עמ"ש"כ בדרך אמונה בשם עה"ש דאסור להקריש משקה דהא חנן רפ"ב דטהרות דהמקריש משקה נהפך לאוכל וא"כ מנהג תנחומי, ולפי טעם זה בשמן מותר שהרי נשאר שם משקה עליו כמו שפסק רנני ברפ"ט מטו"א אכל חין ושאר משקין אסור אך יל"ע דבומה ע"ו א' קאמר מנין לשת' שהיא כלל אכילה שנא' ואכלת לפני ה' אלקיך מעשר דגן מירשן ויזהרן חירוש חמרס הוא וקא קרי לה אכילה והק' החוס' מאי קושיא דלמא חין קרוב הנא משער וכן הק' גריטנ"א ונחום' הרא"ש שבעות כ"ג א' ואם נומא דזה מיקרי שינוי ואסור לפשומו מאי קושיא אעו קרא מיירי בעבד איסורא (ודין מע"ש כדין שביעית כמ"ש רנני) ודיחא לומר דמיירי שקרשו ואח"כ עשהו מע"ש דזה מתקמח מותר דלשון הפסוק מעשר חירושך שמעט הפסרישי מעשר צעודו חירוש וגם מליתו להפריש משיעלה צמחות כמ"ש רננו בפ"ג ממעשר הי"ג ואסור להשקות עגל כמ"ש בנדרים פ"ה א' ולמה יוקי קרא נעשנר ועשה שלא כדין (והקרישה אינה גמ"מ אלא כמו ביטול ואפי' אכל גמ"מ הוא השליה צמחות כמ"ש החרדים בפ"ז בשם הב"י וכ"כ כמה אחרונים הנאצו בבה"ל פ"ג ממעשר ה"ח ועי"ש שפארטו זה) אכן לפמ"ש"כ בשנים דנדר שדרכו כגון מותר וי"ל דנשניר היו רגילים כגון וגם שאר העולם אם הי' להם ר"כ הרבה יין יכ"כ הרבה הלג שקל לקורשו היו גם הם קורשים ולכן מותר ומ"מ יל"ע מנ"ל (להחוס' שהי' כן כדי להקשות וא"כ משמע שאין איסור כלל להקריש משקה וי"ל דאין ראוי' ממה שאסור לעשות אכילת משקה הוא אכל לעשות המשקה אוכל י"ל דמשפתי ועילוי קא מעלי לה ומותר וכמ"ש ר"י נמשנה פ"ב דתרומוס דמבטלין יין של תרומה מפני שהוא משפתי ואפי' רנן דפליגי ל"פ אלא מסיס שממעטו אכל משום משנה מבטייתו לא חיישי מפני שמבטלו אין למוש למשנה מבטייתו וז"ע. ויל"ע אם מותר לסחוט פירות שאין דרכן בסחיטה לתוך אוכל דלענין שנת קי"ל דמשקה הנא לאוכל אוכל הוא וא"כ אין זה משנה מבטייתו ונראה דבאין אסור דהרי כאלו האיסור

דרך אמונה

דברים שעומדים לכך אף שראוין גם למאכל אדם וכמו שיבאר רבנו לקמן: (ד) אף להדלקת הנר. אכל לא לשאר דברים (י) ולא ניתנו לזריעה ולכן אם עקר ירק אסור לחזור ולזרעו וגם משום איסור ספיהוין אסור לזרוע ומ"מ דיעבד אם זרעו לא נאסרו הגידולין וכנ"ל פ"ד ה"ו (יא) והא דמרבינן צביעה והדלקת הנר טפי משאר דברים משום דכחיב לנס לאכלה ודרשינן לנס לכל זרכיכס אכל דומיא דלאכלה שהנחתן וביעורן שזה וצביעה והדלקת הנר הנחתן וביעורן שזה: (ה) לאכול דבר שדרכו לאכול. (יב) אכל לא יהפוך את האוכל למשקה כגון לסחוט את הפירות (יג) וכן מאכל צמחה אסור לסחוט חוץ מזמנים וענבים שדרכן ככך (יד) וכן כל הפירות העומדים לסחיטה כגון פפ"ו אשכליות ולימון מותר לסחוטן [אך צטר הפרי הנסחט אסור להשליכו אלא מניחו צפה מיוחד עד שירקב] וא"כ שרוב העולם ינהג כן אלא דמספיק שבמקום שלו נוהגין לסחטו אם הוא באופן שאם הי' כל העולם נמלא צמחי מקום זה הי' ג"כ סוחטין ואפשר שא"כ רוב תשמישו אלא אם רוב צמחי ניחא להו צמסקה כמו צברי מקרי עומד לסחיטה וז"ע אכל פירות שאין עומדין לסחיטה אסור לסוחטן ואין לסחוט מין מגור מרוסק אף שאוכלין את הרסק הנשאר, ופרי שעומד לצביעה מותר לסחוטו לצביעה: (ו) שדרכו לאכול. (טו) אכל דבר שאין דרכו לאכול כגון שמן צפ"ע אסור לאכול ולשתות אכל מותר לימן השמן לתוך אוכל או משקה ולשתות: (ז) ולשתות דבר שדרכו לשתות. (טז) וא"כ לשתות היין ע"י אטיגרון שהוא מי סלק ולא צמים של שאר שלקות ולא יין צממרים (יז) ואסור לגמית מים צעלי קילקסיה שהוא מאכל צמחה שמפסידו עי"ז ממאכל צמחה (יח) וי"א שאסור להפוך משקה לאוכל ולכן אין להקריש משקה וז"ע ונראה שדברים שדרכן כגון תמיד נודאי מותר וכמו לעשות מאוכל משקה וכנ"ל: (ח) כדין תרומה. בפ"א

ציון ההלכה

(י) חו"א ס"י ט' סק"ד: (יא) רש"י סוכה מ' א': (יב) כ"כ רבנו צפ"א מתרומות ה"ב ופ"ג מתע"ש הי"א: (יג) ירו' שביעית פ"ו ה"א ע"ש בבאור הגר"א: (יד) חו"א שביעית ס' כ"ו סדר השביעית אזה ט' ובי' כ"ה סק"ל צ"ו ועי' בס' ארחות רבנו ח"ב ע' שמ"ו שמרן החיר לפשות מין רמון: (טו) ביארט צפ"א מתרומות ה"א: (טז) ירו' פ"ה ה"ב ומיבא צפה"ש: (יז) ירו' פ"ב ה"ו: (יח) עה"ש ושמעתי בשם מו"מ שליט"א שמקיל בזה:

דרך אמונה - ד' ויבטורים וטאר מ"ב שבבבלין, שפיתת יובל / קנייבסקי, שחרור יוסף חיים ב' ירקב ישראל / עמוד 263
הר"ס שאבד החמה